

DAGENS FRÅGOR

Brottslig dumhet

Sedan hrr Undén och Erlander inför hela den fria världen dragit smälek över Sverige genom att ministerpresident Krusjtjev till behag utesluta hr Hjalmarson ur den svenska FN-delegationen trodde kanske en och annan optimistisk patriot att de skulle slå sig till ro på sina lagrar. En dylik återhållsamhet kunde förefalla så mycket mera befogad som en praktiskt taget enhällig press i vårt land på det skarpaste tagit avstånd från deras handlingssätt. De enda undantagen utgjordes av Ny Dag, samt Ny Tid och några andra socialdemokratiska tidningar av samma regeringsfähiga beskaffenhet. Till och med Stockholms-Tidningen tog sig i den första häpenheten orådet före att kritisera sina uppdragsgivare, låt vara att beslutsamhetens friska hy hos hr Vinde mycket snart övergick i eftertankens kränka blekhet. Det lilla upporsförsöket kvästes raskt och tidningen återgick på ledarspalten till sin tidigare Gesinnungstüchtigkeit. Detta sällsamma mellanspel var dock symptomatiskt för den chockaktionen mot hr Hjalmarson utlöste hos alla utom de mest förstockade regeringsanhängarna. Väl så intressant var kanske att chefredaktören för tidningen Arbetarbladet i Gävle, Yngve Möller, som i egenskap av ledamot av första kammaren och statsministerns förtrogne kan betraktas som mycket initierad, offentligen hävdade att hänsynen till reaktionen i Sovjetunionen

var det avgörande motivet för regeringens ståndpunktstagande. Detta uttalande har hr Erlander icke dementerat.

Det stora flertalet svenska tidningars reaktion kan bäst sammanfattas i vad en liberal chefredaktör, som gjort sig känd som en synnerligen lojal anhängare av den undénska utrikespolitiken, skrev när han karakteriserade regeringens åtgärd mot högerledaren med Talleyrands bekanta fras om mordet på hertigen av Enghien: »Det är värre än ett brott, det är en dumhet». Och själve Nordens Karlsson i Stockholms-Tidningen, som i egenskap av socialdemokratins hovnarr på sin speciella spalt kan tillåta sig vissa friheter, uttalade den fromma förhoppningen att oppositionen snart också skulle begå en dumhet på det att den samhällspolitiska balansen i landet måtte återställas. Men det blev i stället regeringen som fortsatte på den brottsliga dumhetens väg. Om rätt och slätt av desperation eller om av något slags missriktad taktisk bakslughet må vara osagt — alltnog hr Erlander beslöt att genom att gå till öppet anfall mot hr Hjalmarson och ta upp strid om utrikespolitiken söka vända regeringens deconfiture i en partipolitisk fördel.

Signalen gavs i ett tal i Konserthuset torsdagen den 17 september, som även i hr Erlanders demagogiska annaler får anses beteckna ett bottenrekord. Statsministern — om man nu överhuvudtaget kan använda denna beteckning i ett sammanhang, där partiledaren så till den grad tagit överhanden

— förklarade att konflikten gällde grundvalarna för vår neutralitetspolitik. Alliansfriheten kan enligt hr Erlander under inga omständigheter medge handlingsfrihet i den meningen att Sverige — efter utbrottet av ett stormaktskrig — kan välja att ens i ett kritiskt läge under starkt yttre tryck inträda på någon av de krigförandes sida. Ej heller medger den att Sverige kan underlåta att bjuda motstånd mot varje angripare eller underlåta att mot-sätta sig kränkningar av landets neutralitet. Med utgångspunkt härifrån anklagade hr Erlander högerledaren för att ha fällt uttalanden som icke kan förenas med den alliansfria politiken och som därför diskvalificerar honom som svensk FN-delegat. Tre exempel nämndes. För det första hr Hjalmarsons förslag om ett gemensamt svensk-danskt försvar av Bornholm. Vidare och för det andra hr Hjalmarsons underlåtenhet att ta avstånd från en artikel i Svensk Tidskrift 1956 enligt vilken från höger och högerledarens utgångspunkt samförståndet om den alliansfria politiken var villkorligt, tillfälligt och betingat av omständigheterna. Slutligen och för det tredje hr Hjalmarsons yttrande i riksdagsdebatten att tillgång till vapenbärare, som även kan medföra atomladdningar, gör det praktiskt möjligt för oss att vid angrepp snabbt få hjälp från västmakterna med de effektivaste försvarsmedel.

Härutöver yttrade hr Erlander i huvudsak två minnesvärda ting. Det ena var att det med all sannolikhet förhåller sig så att oppositionens kritik var avgörande för Krusjtjevs beslut att inte resa till Skandinavien. Det andra var att våra FN-delegater självfallet inte representerar sina partier utan regeringen och att när hr Hjalmarson hävdar att delegationerna representerar Sverige och icke hr Undén är detta icke endast en personlig oför-

skämdhet utan dessutom ett i sak lika meningslöst som felaktigt påstående.

När högerledaren följande dag i ett tal inför Stockholms studenter hade tillfälle att bemöta hr Erlanders angrepp erbjöd det honom heller inga svårigheter. Hr Hjalmarson framhöll att hela det svenska försvaret i dag är uppbyggt från utgångspunkten att vi vid ryskt angrepp skall få hjälp från de stora demokratierna. Det har varit en given förutsättning för försvarsberedningens förslag och för riksdagens beslut om de riktlinjer för vårt försvars utveckling som riksdagen med stor majoritet ur alla demokratiska partier godtagit. När det gällde vad som lagts honom personligen till last kunde han påpeka att han två gånger efter det han framfört förslaget om Bornholm utsetts till svensk FN-delegat av regeringen Erlander. Sedan publiceringen av den av hr Erlander påtalade artikeln i Svensk Tidskrift, för vars innehåll författaren Gunnar Unger själv svarar, har högerledaren likaledes av regeringen utnämnts till FN-delegat. »Vad nytt har inträffat?» frågade hr Hjalmarson. »Har ryska utrikesdepartementet först nu tagit del av de synpunkter Gunnar Unger anförde för tre år sedan?» Beträffande vapenbärarna kunde hr Hjalmarson slutligen erinra om att högermotionen i frågan undertecknats av bl. a. Knut Ewerlöf och honom själv, att för motionen talade i första kammaren hr Svärd och i andra han själv och att såväl hr Ewerlöf som hr Svärd av regeringen utan några som helst reservationer godtagits som FN-delegater.

Statsministern hade, meddelade hr Hjalmarson vidare, inte haft något att erinra mot formuleringen av den kommuniké från högerpartiet enligt vilken Hjalmarson uteslutits ur FN-delegationen av den anledningen att han offentligen framfört partiets uppfattning

om ministerpresident Krusjtjevs besök i vårt land. Varken Bornholms-frågan, artikeln i Svensk Tidskrift eller högerens partimotion om vapenbärare har överhuvudtaget berörts i diskussionen om FN-delegationens sammansättning. »Finns det», summerade hr Hjalmarson sin genomgång, »någon som mot denna bakgrund ett ögonblick kan tro att statsministern i sitt offentliga tal redovisat regeringens verkliga skäl för repressalierna mot högerpartiets ordförande? Finns det någon som kan undgå att dra den slutsatsen att regeringen vidtagit åtgärderna med anledning av befarat missnöje i Moskva?»

Naturligtvis inte. Allra minst hr Erlander själv.

Statsministern har självfallet när han höll sitt tal varit medveten om att de tre anklagelsepunkter han framfört mot högerledaren är rena svepskäl, som tillgripits som en nödatgärd för att i efterhand motivera ett förhastat beslut. Han har vidare varit medveten om att han endast för några år sedan uttryckte sin tillfredsställelse med att riksdagsmännen i FN-delegationen företrädde inte regeringen utan sina partier och därmed markerade den gemensamma uppslutningen kring den alliansfria politiken. Han måste slutligen ha varit medveten om att det inte var oppositionens kritik som motiverade Krusjtjevs återbud till Skandinavien utan den ryske ministerpresidentens förestående resa till Amerika.

Vadan då dessa eländiga undanflykter? Förklaringen kan bara sökas i den panik, som grep regeringen vid Krusjtjevs återbud. Statsministern uttalade inför den inre kretsen att detta var den största utrikespolitiska motgång som drabbat Sverige (inte regeringen Erlander, utan Sverige!) under efterkrigstiden och utrikesministern tycks helt ha tappat koncepterna. Hr

Undéns första åtgärd var att hålla ett radiotal, där han sökte utplåna intrycket av det praktiskt taget enda vettiga han sagt sedan han år 1945 tillträdde sin post nämligen att vi inte kan acceptera den ryska doktrinen om Östersjön som ett fredens d. v. s. Sovjetunionens hav — i och för sig en självklarhet men för att komma från hr Undén förundrans- att inte säga beundransvärd. Därefter skickade han chefen för UD:s politiska avdelning, utrikesrådet Åström, till Moskva för att blidka ryssarna med en neutralistisk utläggning och hylla Sovjetunionens vänner i ett anförande som väl kunde vara värt en förklaring. Slutligen beslöt han, av allt att döma därtill uppeggad av sin lyssnarpost i Moskva, ambassadör Sohlman, att genomdriva hr Hjalmarsons uteslutning ur FN-delegationen.

Offrandet av hr Hjalmarson var helt enkelt ett försök av regeringen, enkannerligen hr Undén, att ställa sig in hos ryssarna genom att låt vara post festum uppfylla Krusjtjevs krav om att oppositionen skulle näpsas. Ty den officiella motiveringen till det ryska återbudet var väl att märka icke oppositionens kritik utan regeringens underlåtenhet att ingripa mot kritiker. Det är denna underlåtenhetsynd våra höga vederbörande i efterhand sökt gottgöra genom att vägra att godta hr Hjalmarson som FN-delegat. Och då sådant inte rätt gärna låter sig sägas offentligt har man nödgats ta sin tillflykt till sådana förljugna bortförklaringar, som dem hr Erlander presterade i sitt Konserthustal.

Allt detta är illa nog — men det värsta är att hr Erlander drivit saken till sin spets genom att han i sin iver att komma åt hr Hjalmarson och högerpartiet söker riva upp det samförstånd om utrikespolitiken som dock förefinns. I statsministerns Konserthus-

tal, liksom i senare tal såväl av honom som av hrr Torsten Nilsson och Sven Andersson har nämligen definitionen av den alliansfria politiken drivits till eller över neutralitetsidiotiens gräns. Om man drar ut konsekvenserna av hr Erlanders och hans drabanters resonemang kommer man fram till att vi skall vara beredda på möjligheten att i neutralitetens namn gå i krig på Rysslands sida mot västmakterna inklusive våra skandinaviska broderfolk norrmän och danskar. Visserligen är det sant att det storpolitiska läget kan skifta, men att det inom överskådlig framtid skiftar till den grad att svenska folkets flertal skulle kunna acceptera denna ståndpunkt får dock anses uteslutet.

Verkliga förhållandet är att regeringen genom sin propaganda mot högerpartiet och hr Hjalmarson under de senaste veckorna kommit att i betänklig grad närma sig kommunisternas målsättning, att Sverige skall förbinda sig till ständig neutralitet. Det bör då påpekas att denna målsättning med skärpa avvisats av samtliga demokratiska riksdagspartier. Så skedde när utrikesutskottet den 26 april 1956 avstyrkte kommunistiska motioner i bägge kamrarna om att Sverige skulle avge en neutralitetsförklaring innebärande bl. a. att Sverige i händelse av krig skall iaktta en strikt neutralitet samt att Sverige varken skall ingå i militära allianser eller tillåta främmande stater att upprätta militära stödjepunkter på svenskt territorium. Utskottet motiverade sin avstyrkan med att det kommunistiska förslaget innebar en omläggning av nu tillämpade principer för den svenska utrikespolitiken, och yttrade fortsättningsvis bl. a. följande:

»Ingen tvekan råder vare sig inom eller utom landet om de svenska statsmakternas föresats att fasthålla vid deras självvalda politik att icke genom

anslutning till något av stormaktsblocken förminska möjligheten för vårt land att icke indras i en ev. stormaktskonflikt.» ... »Men», heter det något senare, »motionärerna avser något helt annat. Deras förslag innefattar en permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutsebar framtid.» Och vidare: »En omläggning av denna art av vår utrikespolitik finner utskottet icke påkallad av nu rådande läge eller innebära ett ändamålsenligt tillgodoseende för framtiden av svenska intressen.»

Det finns anledning att uppmärksamma skillnaden mellan utrikesutskottets definition av vår utrikespolitik — den mest auktoritativa som hittills föreligger — och det slagord, som regeringens företrädare, speciellt i polemik mot högern, ständigt begagnar, nämligen: »Alliansfrihet med sikte på neutralitet i krig.» Utskottet, som uttrycker den enhälliga demokratiska riksdagsopinionen, talar icke om alliansfrihet i största allmänhet utan om frihet från stormaktsallianser, vilket är något helt annat, och talar icke om neutralitet — nämner överhuvud icke ordet neutralitet — utan varnar i stället uttryckligen för en permanent bindning av svensk utrikespolitik i en oförutsebar framtid. Med andra ord: frihet från stormaktsallianser i nuet och handlingsfrihet för framtiden, vad som brukar kallas att segla med lösa skot. Och vad är detta annat än den utrikespolitiska ståndpunkt som högerledaren konsekvent gjort sig till tolk för och, skulle man kunna tillägga, den ståndpunkt som i den av hr Erlander förkättrade artikeln i Svensk Tidskrift år 1956 formulerades i orden: »Alliansfriheten innebär att vi inte i dagens situation anser det förenligt med våra intressen att ingå allians med någon stormakt... men att vi förbehåller oss full handlingsfrihet och följaktligen om situationen

förändras i morgon, också skall kunna anpassa vår politik därefter.»

Alltså: hr Hjalmarsons utrikespolitiska uppfattning överensstämmer med den demokratiska riksdagsmajoritetens sådana den kommit till uttryck i utrikesutskottets utlåtande, som han f. ö. varit med om att underteckna. Regeringens utrikespolitiska uppfattning, däremot, tycks efter de senaste veckornas kampanj närmast överensstämma med det kommunistiska förslag, som utrikesutskottet avstyrkte och riksdagen fällde! Det är resultatet av hrr Undéns och Erlanders vendetta mot högern och högerledaren.

Det finns två klart urskiljbara motiv i den av regeringen igångsatta agitationen mot högerledaren och hans parti: dels — för att citera tidskriften Tidens kostliga formulering i den ledare där man söker komma de bägge excellenserna till undsättning — »ett visst hänsynstagande till de föreställningar, som möjligen kan hyllas av stormakterna gentemot (!) vår utrikespolitik», dels en önskan att misstänkliggöra hr Hjalmarsons utrikespolitiska hållning. Nog är det en ödets ironi att det var just för sådana tendenser som Bo Siegbahn i början på detta år skarpt varnade — och just i Tiden! Den socialdemokratiska förstkammarledamoten och tillika chefen för ryska byrån i UD:s politiska avdelning tog i kärva ordalag avstånd från sina partivänners misstänkliggörande av de borgerliga partiernas utrikespolitiska syften och underströk kraftigt faran av att speja efter uttalanden — särskilt från rysk sida — som innebar gillanden eller ogillanden av vår politik.

Det är exakt de bägge frestelser för vilka hr Erlander & Co. har fallit. Vad vederbörande därmed tror sig på längre sikt uppnå är ovisst. I varje fall bidrar det inte till att stärka samförståndet om den officiella utrikes-

politiken. Regeringens fadäs att utsluta hr Hjalmarson ur FN-delegationen var djupt beklaglig och för vårt land förödmjukande. Men skadeverkningsarna härav var dock begränsade. Genom att fortsätta på den brottsliga dumhetens väg har regeringen gjort ont värre och skadeverkningsarna av den därefter bedrivna kampanjen kan inte överblickas. Om samförståndet kring utrikespolitiken upphör är det fara värt att det går likadant med samförståndet kring försvaret. Är det möjligen dit socialdemokratin syftar: att skaffa sig ett alibi för att rasera försvarsuppgörelsen?

Om detta skulle vara uträkningen vore det inte bara ansvarslöst ur landets synpunkt utan säkerligen också huvudlöst ur partiets. Alldeles utan sund självbevarelsedrift är dock icke svenska folket. Inbillar sig regeringen att den skall kunna fiska röster vid 1960 års val genom att erbjuda ett effektivt försvar plus en utrikespolitik som kan göra oss till Rysslands bundsförvant mot Danmark och Norge får den stå sitt eget kast. Någon majoritet i den svenska valmanskåren för ett dylikt program lär inte stå att uppdriva — trots att man kan räkna med samtliga kommuniströster!

Det visa valet

1959 års underhusval kommer att gå till historien som ett av de märkligaste i det engelska parlamentets annaler. Till en början verkade utgången på förhand given. Även försiktiga bedömare räknade med en konservativ seger, som skulle räcka till att bevara status quo, eller kanske t. o. m. något förstärka den »komfortabla» majoritet om ett 60-tal mandat, varöver Tories förfogade i underhuset. Men allteftersom valrörelsen fortskred — och urartade — syntes alla spådomar komma

på skam, och när valdagen väl var inne rådde fullständig ovisshet eller ren förvirring bland de politiska teckentydarna. Man tycktes anse att allt var möjligt — utom det resultat man fyra veckor tidigare förutsagt. Ur denna ögonskenliga villervalla framgick så den visa valhandling, som besannade, ja överträffade de ursprungliga profetiorna om en toryseger. För första gången i det engelska parlamentets moderna historia lyckades regeringspartiet icke blott vinna sitt tredje val i följd utan dessutom avsevärt öka sin underhusmajoritet.

Denna triumf torde ha kommit som en överraskning också för de mest optimistiska tories, särskilt i betraktande av stämmningsläget omedelbart före valet. Hur skall den förklaras? Det kan knappast ske utan en om också snabb tillbakablick på valrörelsens utveckling. Till en början kan då konstateras att de konservativas utgångsläge var mycket gott, beroende på framför allt tre faktorer. Den första var det allmänna välstånd, som blivit en följd av den ekonomiska återhämtningen under åtta års toryregim. En bil och en TV är inte längre några lyxartiklar utan snart sagt var mans egendom i det högerstyrda England. Skatterna har kunnat sänkas, penningvärdet och prisnivån har stabiliserats, arbetslösheten är, så när som på ett par illa utsatta industridistrikt, inte oroväckande. Den andra faktorn var den töperiod i det kalla kriget för vilken Macmillan med rätt eller orätt anser sig ha brutit isen genom sitt besök i Moskva. Den tredje och inte minst viktiga faktorn var Labours inre svaghet, dels den politiska, förorsakad bl. a. av splittringen i kärnvapenfrågan, dels den organisatoriska, som särskilt tagit sig uttryck i ineffektiva ungdomsavdelningar på många platser.

Mot denna bakgrund var det begrippligt att tories räknade med en tämli-

gen lätt match, en *walk-over*, för att använda den adekvata engelska sporttermen. Man inriktade sig i det konservativa lägret på en lugn, värdig, stillsam, för att inte säga sömning valrörelse — ett lågt valdeltagande brukar regelmässigt gynna tories — som efter fyra veckors höviskt och inte alltför intressant meningsutbyte mellan de båda huvudmotståndarna skulle resultera i en betryggande konservativ framgång. Det spred sig nog inom hela partiet i valrörelsens upptakt en anda av förtröstan, ja av en nästan baldwinsk självbelåtenhet, som väl i icke ringa mån utgick från partiledaren själv. Men det visade sig snart att utvecklingen inte alls anpassade sig efter de konservativa valstrategernas ritningar. Man kan visserligen knappast påstå att det inträffade några oförutsedda händelser av den art, som kan omkullkasta alla beräkningar, men en rad mer eller mindre betydelsefulla tillfälligheter gav hela valrörelsen ett oväntat förlopp.

De konservativas motgångar började med en liten, men icke oviktig detalj: deras inledande TV-program — och TV bedömdes åtminstone före valet som det kanske slagkraftigaste politiska massmediet — ansågs allmänt vara Labours klart underlägset. Labour hade gjort ett mycket omväxlande och underhållande featureprogram, som otvivelaktigt var starkt demagogiskt men lika otvivelaktigt slog. Tories å sin sida hade arrangerat ett slags brasafest på Chequers, där Macmillan som en snäll skollärare frågade sina mer eller mindre begåvade elever i regeringen om de kunde sina läxor. Alla kallade varandra vid förnamn och föll varandra i talet, medan de lämnade mycket elementära redogörelser för vad de sysslade med. »Har ingen nånsin talat om något för honom tidigare?» var den nästan genomgående reaktionen inför detta välmenta men

småpratiga och lätt löjliga program.

Så inträffade Jaspers-affären. Det finns ingen anledning att här ingå på dess alltjämt ganska dunkla och förbryllande detaljer, vare nog sagt att denna storsvindel i byggnadsbranschen med småsparares medel som insats kom som himlasänd för Labour. De socialistiska agitatorerna kunde naturligtvis inte direkt lägga ansvaret för skandalen på regeringen, men utnyttjade hänsynslöst möjligheterna till en kampanj mot City, som — liksom »storfinansens» här hemma — i den socialistiska vulgärpropagandan gärna identifieras med det konservativa partiet. Tories försprång framför Labour enligt opinionsmätningarna, som vid valets början varit mellan 4 och 5% sjönk snabbt till 1½. Då fann de konservativas högste valboss, partiordföranden lord Hailsham — tidigare mera känd som Quintin Hogg — tiden vara inne att lägga om taktik. Han uppmanade sina trogna att kavla upp skjortärmarna och hugga in i striden. Personlig smutskastning skulle visserligen alltjämt icke få förekomma, men lite större aggressivitet kunde inte skada. Lorden själv gav högt föredöme genom att karakterisera ett av Labours radioprogram som det gemenaste han någonsin hört och en av partiets broschyrer som den mest förljugna han någonsin läst. »Vår attityd bör vara att varje person som efter de gångna åtta åren tänker rösta med Labour borde sinnesundersökas», var hans sammanfattande paroll, vilket onekligen visar att den värdiga ton, de konservativa omhuldade i valkampens början, något skärptes mot dess slut.

Ungefär samtidigt med Hailshams nya giv utbröt — som ett slags politisk ersättning åt de konservativa för Jaspers-affären — en vild strejk i syrgasdepåerna, som hotade att lamslå bil- och flygplansindustrin. Den fördömdes visserligen av de ansvariga

fackföreningsledarna, men ansågs likväl innebära ett allvarligt memento i valstriden för de mera moderata arbetarväljarna. Innan strejken hunnit ställa till någon mera omfattande skada avblästes den emellertid.

På samma gång som valkampanjen hårdnade och övergick från ett tämligen gemytligt familjeväl till en bitter vendetta, försköts tyngdpunkten i argumentationen helt till det ekonomiska området. Utrikespolitiken trädde alltmer i bakgrunden. Visserligen försökte Macmillan genom att orda om tidpunkten för ett toppmöte tämligen ogenerat dra fördel av den utrikespolitiska konjunkturen för sitt parti och inte minst sin egen räkning, men Labours påminnelser om Suez, Cypern och Östafrika förstörde i någon mån effekten. I alla händelser kom den stora drabbningen att stå om den ekonomiska politiken. Uppmuntrad av gallupsiffrornas utveckling beslöt Labourledaren Gaitskell att slå ett djärvt slag, som med ens skulle rädda valet åt hans parti. Utan att blinka utlovade han såväl höjda ålderspensioner som ett slopande av omsättningskatten på en rad varor, samtidigt som han utfäste sig att inte höja inkomstkatten. Pengarna till dessa reformer skulle enligt Gaitskell fås genom en skärpt skattekontroll av bolagen, speciellt deras representationskonton. Denna utmaning besvarades av Macmillan med karakteristisk och förödande sarkasm. Han hänvisade helt enkelt till den enda budget Gaitskell själv framlagt, den senaste socialistiska budgeten i England. Där hade Gaitskell förvisso inte företagit någon skärpning av bolagskontrollen — som f. ö. utformats under den allt annat än släpphänte Labour-kanslern sir Stafford Cripps och sedermera gjorts ändå rigorösare — utan i stället höjt skatten på praktiskt taget allt från inkomster till de glasögon och löständer, som skulle till-

handahållas enligt sjukförsäkringslagen. Allteftersom valrörelsen nalkades sitt slutskede övergick Labour till en mer och mer desperat löftespolitik, som av Tories i fråna ordalag förklarades vara utan täckning. *A bribe a day keeps the Tory away* skaldade den vanligen så prosaiske Butler och Boyd-Carpenter, som gjort sig känd för ett allt annat än fantasifullt språkbruk, liknade Gaitskell vid en äggsjuk höna, som rände omkring och lade ett löfte i varje buske.

Koncentrationen till de ekonomiska problemen sammanhänger naturligtvis med att de bägge stora partierna i England börjat i många väsentliga hänseenden närma sig varandra — precis som fallet redan länge varit med republikaner och demokrater i Förenta Staterna. De konservativa har mer eller mindre godvilligt accepterat välfärdsideologin och övertagit välfärdsstaten och därmed finns det inte längre några verkligt betydelsefulla socialpolitiska tvisteämnen. Kolonialpolitikens modaliteter har gjorts till föremål för stridigheter, men vad beträffar utrikes- och försvarspolitikens huvudsyften råder, tillsvidare i varje fall, enighet mellan Tories och Labours ansvariga ledning. Återstår ekonomin. I England — liksom här hemma — har den väsentliga motsättningen mellan arbetarpartiet och dess politiska motståndare kommit att gälla utformningen av den ekonomiska politiken. Skulle man bibehålla den fria marknadshushållning, det modifierade kapitalistiska system som återskänkt England dess välstånd, eller skulle man återgå till den planhushållning, det kvasisocialistiska system, som för så många engelsmän kommit att bli liktydigt med regleringar, höjda skatter och ett grått och torftigt liv? Ytterst blev valrörelsen en fråga om till vilken uppsättning politiker man skulle ta risken att anförtro sina och

landets affärer: Macmillan & Co. eller Gaitskell & Co. Det blev en personfråga, snarare än en principfråga.

In i det sista föreföll denna fråga att stå fullkomligt öppen, mera öppen, hade man i valets elfte timme en känsla av, än någonsin sedan 1950. Fick man tro gallupsiffrorna hade Labour inhämtat Tories försprång och i Transport House och arbetarpressen rådde redan segeryra. Den förutvarande högertidskriften *Spectator* tyckte ge uttryck åt en tämligen allmän borgerlig uppfattning, när den skrev att det var långtifrån säkert att Labour skulle komma att sköta sig bättre än de konservativa, men som valparoll hör denna formulering knappast till de entusiasmerande. Economist intog en snarast neutral hållning och själva Times kunde inte sträcka sig längre än att efter ett magistralt anatema över en valkampanj som varit under det brittiska folkets värdighet, uttala att det skulle vara bäst för England om de konservativa återkom till makten med en reducerad men dock regeringsduglig majoritet.

I själva verket återkom de som beaktat med en majoritet på 102 mandat, den största seger det konservativa partiet vunnit på ett hundratals år. Med ett valdeltagande på 78,7% erhöll de 49,4% av alla avgivna röster eller 13 750 935 mot 43,8% eller 12 216 166 för Labour. Därtill kom att liberalerna tog praktiskt taget alla återstående röster, vilket innebär en mycket klar borgerlig majoritet inom valmansskåren, där ju det konservativa partiet ensamt så gott som uppnådde flertal. Labour har sedan föregående val förlorat nära 200 000 röster och kommunisterna är i det närmaste bortsopade. Varken utrymmet eller i skrivande stund tillgängliga uppgifter tillåter någon närmare analys av valresultatet. Man får nöja sig med att konstatera två saker, dels — för oräknat vilken gång i ord-

ningen — att det är farligt att förlita sig på gallupsiffror, dels att det engelska folket med förkrossande eftertryck sagt nej till socialismen.

Varför — och därmed är vi tillbaka vid den ursprungliga frågeställningen. Svaret kanske ligger i den berömda gamla aforismen: *the English are serious about their trade*. Den våldsamma, nästan hysteriska löftespolitik från Labours sida, som många trodde skulle svänga hela valutagången till arbetarpartiets förmån, hade tydligen i själva verket motsatt effekt. Den stora kategorin av *don't knows*, som bragte alla opinionsundersökare på fall, ville till sist inte ta risken att ge sin röst åt inflationspartiet. Resultatet är i varje fall löftespolitikens sammanbrott. Det är en personlig triumf för Macmillan och hans män, som senast beträffande hyresregleringarna vågat föra »impopulär» politik. Men det är i än högre grad en triumf för den inneboende sundheten hos det engelska folk, som gått i spetsen när det gäller att utforma den västerländska demokratin. Det visar — och det är ändå valets viktigaste lärdom — att det trots allt inte i det oändliga går att köpa röster, att muta sig till makt.

Denna lärdom kommer naturligtvis i första hand att leda till en plågsam självprövning inom Labour. Men den är också ett memento för andra länders socialdemokrati. Tyder inte utvecklingen i England på att socialdemokratin åtminstone sådan den hittills utformats överlevt sig själv och spelat ut sin roll i Västerlandet? Socialdemokratin håller på att bli obsolet, en museal företeelse, en fornlämning. England, Förenta Staterna, Frankrike, Italien, Västtyskland — alla de ledande västmakterna har konservativa regeringar. Noga besett finns det i hela den demokratiska världen bara två ställen där man är så efterbliven att man alltjämt håller till godo med so-

cialdemokratiska regeringar: i de bägge antipoderna Nya Zeeland och Skandinavien. Men är det inte troligt att upplysningens sol snart kommer att tränga även till dessa avkrokar av vår jord?

Finlands regeringsproblem

När generaldirektör Sukselainen i januari presenterade sin regering, underströk han att denna endast ansåg sin uppgift vara av övergående natur: att bereda väg för en majoritetsregering, som borde träda till när de skarpa partimotsättningar, som under krisen kring nyåret hade omöjliggjort en bredare regeringssamling, hade hunnit bli utjämnade. Under vårens förlopp berördes förhoppningarna om en majoritetsregering upprepat i den offentliga debatten. Statsministern underströk därvid att en partipolitisk avspänning var en förutsättning för framsteg i denna riktning. Någon närmare precisering av förutsättningarna gavs inte, men det antydde från det agrara regeringspartiets sida att det, som inte tycktes vara möjligt inom den närmaste framtiden, kanske kunde lyckas när man hade hunnit fram till hösten.

När hösten gjorde sitt intåg blosade därför diskussionen kring regeringsfrågan upp med förnyad styrka. Ur en synpunkt var fataljerna visserligen redan försuttna. Inom den parlamentariska oppositionen hade man kraftigt understrukit farhågorna för att ett statförslag, som uppgjordes av en ren agrarregering, inte kunde balanseras på ett sätt som gjorde det möjligt att ro det i hamn under riksdagsbehandlingen. På denna punkt hade regeringen dock helt slagit döv-

örat till. De diskussioner, som fördes under augusti, hade en klar prägel av gester med adress till allmänheten. Själva uppläggningsen var sådan att konkreta resultat från början kunde anses uteslutna.

Huvudintresset koncentrerades därför kring det problemkomplex, som skapades genom regeringsfrågans förknippning med den förestående budgetbehandlingen, som skall vara avslutad före årsskiftet. Det saknas inte helt radikala element, som vill bruka budgetomröstningarna som tillhyggen så länge regeringen inte är beredd att aktivt medverka till en breddad koalition. Sakligare och försonligare tongångar dominerar dock klart. Inom många olika läger har man i anslutning till budgetremissen understrukt sin beredvillighet att jämna marken för ett kommande samarbete genom att inte blint söka sak med regeringen för att få till stånd ett misstroendevotum. Tvärtom rekommenderas linjen att en överenskommelse om en ny majoritetsregerings sammansättning bör fås klar, innan man skrider till åtgärder för att bereda plats för den i statsrådsborgen.

Det oaktat kommer budgetbehandlingen säkert att föra med sig många korrigeringar i regeringens förslag. Finlands riksdag brukar inte utmärka sig för någon större respekt för regeringsförslagen, inte ens om dess majoritet är företrädd i regeringen. En minoritetsregering måste räkna med att till de rent sakligt motiverade invändningar, som alltid kan framföras, kommer att fogas en mängd ändringsförslag vilkas innersta syfte är av partitaktisk art, försök att demonstrera för väljarna hur förslagsställarna visar större iver för olika populära strävanden än andra grupper och särskilt än den ansvariga regeringen. Det är uppenbart att regeringen Sukselainen har räknat med detta hot. Den har i

hög grad strävat att på förhand efterkomma olika inflytelserika intressen och bygga upp ett givmilt statförslag, som redan av dess anhängare har hunnit få arbetsnamnet »populärbudgeten». Den har onekligen undgått åtskilliga farliga blindskär genom att beakta även andra intressen än de ensidigt agrart inriktade. Detta har dock blott varit möjligt till priset av att förslaget med en slutsumma om 335 miljarder fmk överträffar det för ett år sedan framlagda med 36 miljarder, en stegring om 12%, som gör att summan slår alla tidigare rekord i Finland. Samtidigt finns skäl för rätt befogade tvivel på kalkylernas hållbarhet.

Den mest vägande kritiken mot statförslaget riktar sig i detta läge inte så mycket mot enstaka anslag eller förbiseenden utan tar fasta på att regeringen inte ens har gjort ett försök att genom en radikal nedskärning inleda den finansiella sanering, som är nödvändig för att den kroniska finanskrisen skall kunna övervinnas och skattebördan sänkas från en nivå, som är direkt produktionshämmande.

Mycket beror dock på hur statförslaget ser ut, då riksdagsbehandlingen är avslutad. Och detta i sin tur beror, såsom det redan antyddes, rätt mycket på den regeringspolitiska konstellationen i det moment då förslagets öde efter utskottsbehandlingen skall avgöras av riksdagen.

En majoritetsregering som ställer sig bakom statförslaget, antingen i dess nuvarande skick eller möjligen efter en i samråd med regeringen utförd omarbetning i statsutskottet, minskar givetvis märkbart riskerna för oöverlagda påslag. Till de mera allmängiltiga skäl, som har talat för att enpartiregeringen ersätts med en koalitionsregering på majoritetsbas, kom därför under höstmånaderna vägande aktuella argument.

Den avspänning, som man på nyåret hoppades småningom skulle inträda, hade låtit vänta på sig. Polemiken mellan partierna var på många håll synnerligen tillspetsad. Den speciella irritationshärden i finländsk politik av i dag, tudelningen inom socialdemokratien, hade inte heller på något sätt utvecklats mot avspänning. Tvärtom hade under sommaren klyvningsproceduren förts till ett slut så att både det socialdemokratiska partiet och den av Arre Simonen ledda oppositionsgruppen nu har en fullständig partiapparat med under- och lokalorganisationer, den senare parten visserligen sannolikt till stor del blott på papperet. Bilden förändras inte märkbart av att simoniterna tillsvidare har undvikit namnet parti, då de nu helt är organiserade som ett parti, både i riksdagen och organisationsmässigt.

Mellan simoniterna och dessas forna parti är klyftan uppenbarligen oöverstiglig och agrarerna har för sin del länge hållit fast vid att inte heller för deras vidkommande något samarbete med de partitrogna socialdemokraterna kunde komma i fråga. En majoritetskoalition kan rent siffermässigt inte uppnås utan agrarernas medverkan. De övriga borgerliga partierna har visat att de inte önskar inträda i en regering, där simoniterna skall placeras som ersättare för det socialdemokratiska partiet. Den enda majoritetskoalition, som då återstod, var ett block av agrarer, simoniter och de kommunistiska folkdemokraterna. Agrarernas taktik under den långa regeringskrisen kring årsskiftet anger dock att de av lätt insedda skäl inte är beredda att träda fram i sådant sällskap. En majoritetsregering kunde därför inte uppnås, annat än till pris av att agrarerna visade ett större mått av vidsynthet i valet av sina samarbetspartner.

Robotar i svenskt försvar

Försvarsmyndigheternas förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 har nyligen av överbefälhavaren inlämnats till Kungl. Maj:t. Överbefälhavaren har därvid bl. a. tillstyrkt ett anslag på 70 milj. kronor för anskaffning av luftförsvarsrobot. Man frågar sig kanske vad slags vapen det är som det svenska försvaret härigenom kan komma att tillföras.

Anskaffning av robotvapen är ett led i genomförandet av 1958 års försvarsbeslut, där en av de ledande principerna var att man skulle tillvarata de ökade möjligheter som tekniken bjöd för att skaffa nya försvarsvapen med stor effekt. Delvis på bekostnad av kvantiteten ville man höja kvalitén. Bl. a. syftade man därvid på robotvapen.

Robotar är emellertid dyra saker. Framförallt innebär utvecklingsarbetet mycket dryga kostnader. För ett litet land som vårt, där såväl de ekonomiska som tekniska resurserna är begränsade, kan utvecklingsarbetet med nya robotsystem bli ekonomiskt mycket kännbart och även tidskrävande. Samtidigt är det just för den lilla och alliansfria nationen nödvändigt att följa med i utvecklingen. Det är naturligt att man då även sneglar på möjligheterna att köpa färdig materiel i utlandet.

Inom luftförsvarets område har utvecklingen utomlands av robotvapen lett fram till att ett ganska stort antal typer luftvärnsrobotar är i bruk. Redan förra året bestämde man sig för svensk del för inköp från England av ett förband utrustat med luftvärnsroboten »Bloodhound».

Ett »Bloodhound»-batteri fungerar i stort på följande sätt. Sedan luftbevakningens spaningsradar upptäckt ett flygföretag, överförs automatiskt uppgifter om målets läge till batteriets

eldlednings- och målbelysningsradar. Denna fångar målet på stort avstånd och följer det sedan automatiskt. Eldledningscentralen räknar ut i vilken riktning roboten bör avfyras och överför automatiskt uppgifter härom till startramperna. När målet befinner sig inom skotthåll, avfyras roboten. I denna sitter en målsökare, som är så beskaffad, att den kan ta emot den strålning, som sänds ut från målbelysningsradarn och reflekteras av målet. Målsökaren ger sedan impulser till styrorganen på roboten, så att denna hela tiden korrigerar sin kurs mot det radarbelysta målet.

Roboten själv är ca 7 meter lång och har en flygvikt på ungefär ett ton. Den drivs av två rammjetmotorer som ger den fart som överstiger dubbla ljudhastigheten. Vapensystemet kan bekämpa mål på upp till 20 km höjd och dess räckvidd är ungefär 60 km.

»Bloodhound» är veterligen det enda lv-robotsystem som hittills har beställts för vår del. Någon ståndpunkt till typval för fortsatt anskaffning är alltså inte känd. Det kan emellertid vara av intresse att jämföra med några av de typer som förekommer utomlands. Våra grannländer Norge och Danmark har t. ex. tillförts den amerikanska arméns »Nike-Ajax» och »Nike-Hercules». »Ajax» är något mindre än »Bloodhound» och har kortare räckvidd, ca 40 km. Den drivs av en vätskeraketmotor och styrs mot målet genom fjärrmanövrering (radiostyrning) från marken.

»Ajax» har varit i tjänst i USA sedan 1953. »Nike-Hercules» är en fem år yngre efterträdare, betydligt större och mera avancerad. Framdrivningen sker med raketmotorer med fast bränsle, varigenom roboten får en fart av mer än tredubbla ljudhastigheten. Dess räckvidd är ungefär 120 km upp till en höjd av tre mil. »Bloodhound», »Ajax» och »Hercules» utnyttjas för

områdesförsvar av stora ytor. »Ajax» har liksom »Bloodhound» konventionell laddning. »Hercules» är avsedd att föra atomladdning.

Den amerikanska armén har nyligen även utvecklat en mindre och lättare luftvärnsrobot, kallad »Hawk». »Hawk»-förbanden avses närmast för försvar av arméstridskrafternas operationsområden och är därför mycket lättroliga. Såväl utskjutningsramper som spaningsradar, målbelysningsradar och eldledningscentral är motoriserade och kan även helikoptertransporteras. Roboten leds mot målet av en målsökare som känner de radarvågor som från målbelysningsradarn reflekteras mot flygplanet. Genom att utnyttja en speciell radarteknik — s. k. Dopplereffekt — i radar och målsökare har man kunnat åstadkomma att raketerna kan skjutas även mot mycket lågflygande mål.

»Hawk»-roboten är fem meter lång och drivs av en raketmotor med fast bränsle som ger den en fart av ungefär tredubbla ljudhastigheten. Den har en räckvidd på 35 km och verkar från lägsta höjd upp till något mer än en mil.

Det är även aktuellt med robotar för andra ändamål än luftvärn. Sedan ett par år tillbaka finns trådstyrda pansarvärnsrobotar av den franska typen SS 10 i bruk inom armén. En sådan robot har en skottvidd på något över två km och är mycket enkel och lätttransporterad (bärbar). En liknande typ med något längre skottvidd används vid flottan och kustartilleriet för bekämpning av lätta fartyg på korta håll. I USA har nyligen avtal träffats om köp av jaktroboten »Sidewinder» avsedd som jaktplansbeväpning.

För bekämpning av invasionsföretag över sjön avses kustartilleriet tillföras kustrobotar med lång räckvidd. Sedan ett par år tillbaka har trupprov ut-

förts med utnyttjande av de franska målrobotarna CT 10 och CT 20 som övningskustrobotar. För attackflygplanet »Lansen» pågår arbete inom landet med en attackrobot som även är avsedd för bekämpning av sjömål.

Det kan också bli aktuellt att skaffa markrobotar för att tillgodose arméns behov av eldunderstöd på stort djup. I utlandet finns ett flertal typer i bruk. Ett typiskt exempel är den amerikanska roboten Corporal. Den ingår f. n. som standardutrustning i amerikanska arméförband och är helt motoriserad. Den är projektilformad, ca 15 meter lång och drivs av krutraketmotorer i tre till fyra gånger ljudhastigheten. Räckvidden är ungefär 15 mil. Den styrs med s. k. ledstrålestyrning, dvs. att den automatiskt manövrerar i en radarstråle som från utskjutningsplatsen riktas i den önskade skjutriktningen.

Statsministern och Svensk Tidskrift

Hr Undéns fadäs att utesluta högerledaren från Sveriges FN-delegation motiverades som känt från början med hänvisningar till hr Hjalmarsons uttalanden inför Krusjtjevbesöket. Eftertanken sade tydligen snart landets statsminister, att detta måste te sig föga rimligt: det gick tydligen inte väl för sig att brännmärka hr Hjalmarson, men godkänna hr Svärd, som i detta stycke haft alldeles samma mening som denne, eller hr Ohlin, som likaledes klart och otvetydigt tagit avstånd från det beramade besöket. Någon annan förevändning måste alltså i hast utfunderas. Med äntligt vunnna klarsyn har hr Erlander också låtit förstå, att de moln ur vilka blixten så plötsligt urladdat sig just över hr Hjalmarsons huvud i själva verket skockats under flera år. Hr Erlanders advokatyr i dess helhet granskas på an-

nan plats i detta nummer. Endast en punkt må särskilt kommenteras, eftersom den direkt berör denna tidskrift — och eftersom statsministern råkat ut för samma missuppfattning som tycks förfölja honom varje gång han gör oss den äran att uppmärksamma Svensk Tidskrift.

Bland de ting som i det redan ryktbara konserthustalet lägges hr Hjalmarson till last är att han inte tillräckligt kraftigt tagit avstånd från en artikel 1956 i »högerens ideologiska tidskrift» — hr Erlanders ord om Svensk Tidskrift. Det är sällsamt, att statsministern skall ha så svårt att lägga på minnet, att *Svensk Tidskrift* icke är något högerpartiets organ. Redan vid det tillfälle hr Erlander valt att draga fram ur glömskan sökte hr Hjalmarson klargöra förhållandet: »Svensk Tidskrift, där artikeln publicerats, är ju en fullständigt självständig tidskrift, som inte ägs av högerpartiet och över vilken högerpartiet över huvud taget inte har något inflytande. Inte lägger vi oss i dess redigering — var och en har frihet att där uttrycka vilken uppfattning han vill.»

Klargörandet var uppenbarligen inte tillräckligt tydligt för statsministern. Att statsministern nu behagat återvända till samma oriktiga karakteristik av Svensk Tidskrift ter sig dock överraskande, eftersom problemet ingalunda under de år som gått sedan 1956 helt varit borta ur hans synkrets. Även 1957 hade hr Erlander anledning att intressera sig för vårt anspråklösa organ. Dessvärre ansåg vi oss i en ledare inte kunna beskriva statsministerns manövrer inför folkomröstningen på annat sätt än så här: »I detta läge kunde Hans Excellens inte motstå frestelsen att märka korten före det kommande höga spelet.» Av något skäl ogillade hr Erlander denna karakteristik, och beskärnade sig, sin vana trogen, i fel riktning. Även då infor-

merades han om att högerpartiet inte har någon myndighet eller något ansvar för vad som publiceras i denna tidskrift.

Statsministerns felaktiga påstående

har nu för tredje gången korrigerats. Vågar vi hoppas att Hans Excellens för framtiden skall kunna hålla sig till sanningen rörande Svensk Tidskrifts förhållande till högerpartiet?

Rättelse

Ett beklagligt tryckfel i vårt förra nummer har föranlett följande älskvärda beriktigande från Dagens Nyheters verkställande direktör, vilket vi — med beklagande av vårt fel — gärna inför:

»I den välskrivna och väl initierade artikeln 'Stockholmspressens upplagor' i Svensk Tidskrift nr 7 har Dagens Nyheters upplaga på ett ställe an-

givits felaktigt. Det står på sid. 344 ungefär mitt på andra spalten '... närmare bestämt 341 080 ex. mot 351 025 ex. ett år tidigare'. Den senare siffran har blivit ca 10 000 ex. för hög, varigenom i varje fall den, som inte läser hela artikeln noga, kan bibringas den uppfattningen att Dagens Nyheters upplaga undergått motsvarande minskning.

Med utmärkt högaktning

Helge Heilborn.»